

АНТРОПОМЕТРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХВОРИХ НА ПУПКОВУ ГРИЖУ

В.В.Власов, С.В.Калиновський

Кафедра хірургії ФПО Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова, Хмельницька обласна клінічна лікарня

Резюме. Проведено антропометричне дослідження 176 хворих на пупкову грижу віком $56,74 \pm 13,6$ років, серед яких більшість (73,3 %) становили жінки. Установлено взаємозв'язок між розмірами гризового дефекту пупкової грижі та антропометричними характеристиками хворих. Переважали хворі брахіморфної статури (61,4 %), з коротким тулубом (76,1 %) трапецієподібної форми (42,6 %), розвинutoю грудною кліткою (96 %), чоловічою формою живота (69,9 %) та малим вертикальним індексом живота (53,4 %). Більшість хворих (50 %) мали гризовий дефект середніх розмірів.

Ключові слова: пупкова грижа, тип статури, гризовий дефект.

У науковій літературі за останні роки часто описуються методики антропометричного дослідження хворих, результати яких дозволяють авторам пов'язати функцію та метаболізм внутрішніх органів із зовнішніми параметрами людини. Відомі наукові роботи, в яких висвітлюються дані антропометричного дослідження хворих на вентральну грижу [1, 2]. Методики антропометричного дослідження та визначення антропометричних показників описані у працях вітчизняних вчених [3, 4]. Індивідуальна анатомічна мінливість тіла людини висвітлена в монографіях Д.Б.Бекова [5], Т.Ф.Лаврової [2]. Проте в них відсутні наукові факти щодо антропометричних особливостей будови тіла у хворих на пупкову грижу (ПГ). Ця патологія у дорослих становить 11,7 % від числа всіх зовнішніх черевних гриж, за частотою посідає третє місце після пахвинної та післяопераційної [6]. У хворих, яких оперують з приводу нескладних форм ПГ, нерідко виникають рецидиви, частота яких становить від 2,6 до 30-35 % [7].

Мета дослідження: вивчити особливості будови тіла хворих на ПГ з метою поліпшення результатів їх хірургічного лікування.

Матеріал і методи. Проведено антропометричне дослідження 176 хворих на ПГ віком від 19 до 90 ($56,74 \pm 13,6$) років. Хворі поділені за віком і статтю, жінок було більше (73,3 %). Антропометричне дослідження проводили за методикою В.В.Бунака [4], дотримуючись відповідних рекомендацій та вимог [3]. Вимірювали

зріст хворих, їхню масу тіла, окружність грудної клітки (ГК), відстані між яремною вирізкою груднини та верхнім краєм лобкового зрощення, мечоподібним відростком та верхнім краєм лобкового зрощення, нижніми точками X ребер, передніми верхніми клубовими остями. Статистичний аналіз результатів проводили за допомогою стандартного програмного забезпечення "Microsoft Excell 2000" та за допомогою програми STATISTICA-6,1 (StatSoft). У схему дослідження включені визначення типів статури (ТС); визначення кормічного індексу (КІ), форми тулуба (ФТ) та типу розвитку ГК за індексом Ф.Ф. Ерісмана; визначення форми живота (ФЖ) та вертикального індексу живота (ВІЖ). Усім хворим під час оперативного втручання вимірювали ширину гризового дефекту (ГД) ПГ. Відповідно до Європейської класифікації [8] нами виділені групи пацієнтів з малими (до 2 см), середніми (2-4 см) та великими (більше 4 см) ГД.

Результати дослідження. Установлено, що більшість хворих на ПГ (61,4 %) становлять особи віком 51-70 років. 14,2 % пацієнтів були старше 71 року. Це майже стільки ж, як і пацієнтів віком 41-50 років. Найменше було хворих до 21 року та 21-30 років. Лише 8 % пацієнтів були віком 31-40 років. Менше половини хворих (42,1 %) були працездатними. Виявлено зменшення кількості чоловіків у вікових групах старше 61 року.

При розгляді ТС за В.М.Шевкуненком у хворих на ПГ здебільшого (61,4 %) спостерігали

брахіморфну статуру (БС). Мезоморфну статуру (МС) спостерігали у 21,16 % хворих, а доліхоморфну (ДС) – у 16,47 %. Зазначене характерно для жінок. Натомість у чоловіків, хворих на ПГ, частіше (12,5 %) спостерігали БС, найменше (6,3 %) – МС.

До 21 року ПГ мали жінки МС і БС. У віковий період 21-30 років ПГ не спостерігали в осіб ДС і жінок БС. ПГ частіше (33,5 %) спостерігали у жінок БС віком 51-70 років. Така ж тенденція спостерігалася у хворих МС (8,52 %) та ДС (6,25 %).

Розглядаючи розподіл хворих на ПГ за ТС (за В.М.Шевкуненком) та індексом Бругша, тільки 61,36 % належали до БС. Пацієнтів МС за індексом В.М.Шевкуненка було майже в 8 разів більше, ніж за індексом Бругша, а ДС – більше майже в 5 раз.

Серед хворих на ПГ спостерігали переважно короткий тулуб (76,14 %). Довгий тулуб спостерігали тільки у 8,5 % пацієнтів, тулуб середніх розмірів – вдвічі частіше. Пацієнти з коротким тулубом були у всіх вікових групах. Максимальне їх число (61,4 %) було у віковій групі 51-70 років. Короткий тулуб спостерігали у всіх хворих на ПГ незалежно від ТС за В.М.Шевкуненком, частіше (40,3 %) в осіб БС, рідше – у МС (21,6 %) і ДС (14,2 %). Середній тулуб частіше мали особи БС (16,7 %), зрідка жінки МС і ДС. Довгий тулуб здебільшого мали пацієнти БС (6,82 %) і жінки ДС (1,71 %).

Хворі на ПГ переважно (96 %) мали розвинуту ГК за індексом Ф.Ф.Ерісмана. Середній і недостатній розвиток ГК спостерігали у 1,7 % і 2,3 %. Серед чоловіків недостатній розвиток ГК спостерігали в 1 пацієнта (0,6 %), у решти – розвинуту ГК (26,13 %). Серед жінок недостатній і середній розвиток ГК спостерігали по 1,7 % спостережень. Розвинуту ГК спостерігали у пацієнтів усіх вікових груп. Недостатній розвиток ГК спостерігали у пацієнтів старше 71 року (1,14 %), зрідка у вікових групах 21-30 і 61-70 років. Розвинуту ГК спостерігали у хворих на ПГ незалежно від ТС. Здебільшого він був у пацієнтів БС (61,36 %) і майже порівну в осіб з ДС та МС. Хворі на ПГ БС не мали середнього і недостатнього розвитку ГК. Недостатньо розвинуту ГК спостерігали тільки в осіб МС і ДС.

Недостатній розвиток ГК мали тільки пацієнти з коротким тулубом (2,28 %). Пацієнти з довгим і середнім тулубом мали добре розвинуту ГК. За ФТ хворі на ПГ розподілилися так: трапецієподібна (42,6 %), прямокутна (36,9 %), проміжна (20,4 %). У чоловіків здебільшого спостерігали трапецієподібну ФТ (18,8 %), у жінок –

прямокутну (32,4 %).

Трапецієподібну ФТ спостерігали у пацієнтів усіх вікових груп. Максимум пацієнтів з трапецієподібною і проміжною ФТ спостерігали у віковій групі 51-70 років, а пацієнтів з прямокутною ФТ – у віковій групі 51-60 років. Пацієнти вікової групи 71 рік і старше здебільшого мали прямокутну ФТ, це були жінки (6,25 %). У пацієнтів БС переважно спостерігали прямокутну ФТ, рідше – трапецієподібну (21,59 %) і проміжну (14,21 %). Пацієнти МС частіше мали трапецієподібну (12,1 %) і вдвічі рідше прямокутну ФТ. У пацієнтів ДС також частіше спостерігали трапецієподібну ФТ (7,9 %). Прямокутну і проміжну ФТ спостерігали приблизно в однаковій кількості.

У пацієнтів з трапецієподібною і прямокутною ФТ спостерігали короткий, середній і довгий тулуб. Чоловіків з проміжною ФТ, що мали середній і довгий тулуб, не спостерігали. Серед пацієнтів незалежно від ФТ переважали особи з коротким тулубом: трапецієподібну ФТ (35,2 %) спостерігали частіше, ніж прямокутну (32,9 %) і проміжну (13,1 %). Прямокутну форму короткого тулуба здебільшого спостерігали у жінок (30,4 %). Трапецієподібну форму короткого тулуба здебільшого спостерігали також у жінок (18,8 %), кількість яких переважала над чоловіками (16,5 %).

У хворих на ПГ частіше спостерігали (рисунком) чоловічу ФЖ (69,9 %), рідше – жіночу (21 %) і циліндричну (9,09 %). Це було характерно для чоловіків і жінок. Співвідношення чоловіків до жінок у групах з чоловічою, циліндричною і жіночою ФЖ становило відповідно 1:2,15; 1:15 та 1:4,29. Чоловічу ФЖ у чоловіків частіше спостерігали у вікових групах 41-60 років, у жінок – у віковій групі 51-70 років. Жіночу ФЖ частіше спостерігали у жінок вікової групи 51-60 років. Циліндричну ФЖ частіше спостерігали у віковій групі 51-60 років, яка різко зменшувалася з віком. Чоловічу ФЖ спостерігали незалежно від КІ і здебільшого у пацієнтів з коротким тулубом (52,3 %). Довгий тулуб (8,5 %) спостерігали тільки у пацієнтів, що мали чоловічу ФЖ. У чоловіків, що мали короткий тулуб і циліндричну ФЖ та середній тулуб і жіночу ФЖ, ПГ не спостерігали.

Хворі на ПГ з чоловічою ФЖ переважно мали добрий розвиток ГК (69,9 %). Недостатній розвиток ГК спостерігали у 2,3 % хворих, що мали жіночу ФЖ. Недостатнього розвитку ГК не мали пацієнти з чоловічою і циліндричною ФЖ. Пацієнти з чоловічою і жіночою ФЖ мали усі ФТ. Чоловіків, хворих на ПГ, з циліндричною і прямокутною ФТ не спостерігали. Чоловічу ФЖ

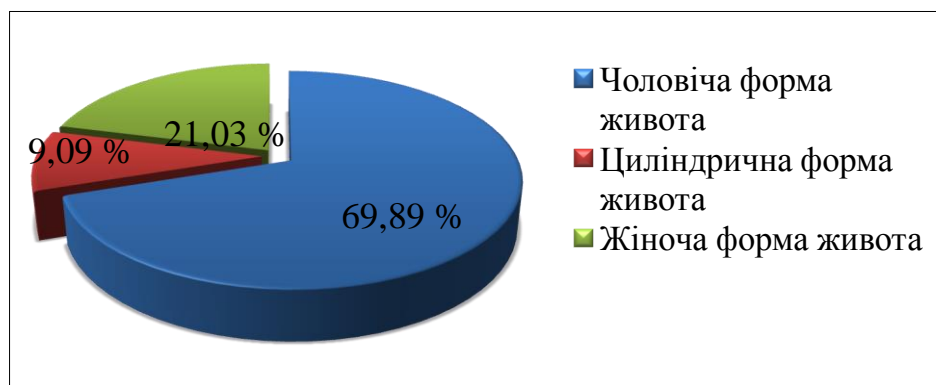

Рис. Розподіл хворих на пупкову грижу за формою живота.

здебільшого спостерігали у пацієнтів із трапецієподібною ФТ (35,8 %). У хворих на ПГ з жіночою ФЖ здебільшого спостерігали прямокутну ФТ.

У більшості хворих на ПГ спостерігали середній (30,7 %) ВДЖ. Це стосувалось як чоловіків, так і жінок. Пацієнти з тим чи іншим ТС за В.М.Шевкуненком мали всі види ВДЖ. При всіх ТС переважав середній ВДЖ. Наступним за чисельністю був малий ВДЖ у пацієнтів МС (8 %) і БС (19,32 %), а в жінок з ДС – великий (2,8 %). Незалежно від КІ у хворих на ПГ переважав середній ВДЖ. У пацієнтів, хворих на ПГ, що мали довгий тулуб, не спостерігали великого ВДЖ. У хворих на ПГ з добрим і недостатнім розвитком ГК здебільшого спостерігали середній ВДЖ (відповідно 51,1 і 2,7 %). У пацієнтів із середнім розвитком ГК, навпаки, частіше спостерігали малий ВДЖ. У пацієнтів із середнім та недостатнім розвитком ГК не було великого ВДЖ, у чоловіків – малого. У чоловіків із середнім розвитком ГК не спостерігали середній ВДЖ. Незалежно від ФТ здебільшого спостерігали середній ВДЖ. При всіх ФТ мали місце всі ВДЖ. Незалежно від ФЖ переважно спостеріга-

ли середній ВДЖ. Тільки чоловіки з циліндричною ФЖ не мали малого і великого ВДЖ.

У пацієнтів, хворих на ПГ, здебільшого спостерігали ГД середнього (50 %) і малого (29 %) розмірів. ГД великих розмірів спостерігали у 21 % пацієнтів, здебільшого це були жінки. Незалежно від ТС частіше спостерігали ГД середніх розмірів (таблиця). У жінок ДС не спостерігали малих ГД. Великих ГД не спостерігали у чоловіків МС і БС. В осіб ДС великі ГД спостерігали частіше, ніж малі. Малі ГД у хворих на ПГ спостерігали незалежно від даних КІ. Великі ГД не спостерігали у чоловіків, що мали довгий і середній тулуб. Середні ГД не спостерігали у чоловіків, що мали довгий тулуб. Середні ГД спостерігали частіше незалежно від КІ. Тільки у чоловіків з прямокутною ФТ не було ГД великих розмірів. Незалежно від ФТ середні розміри ГД трапляються частіше. На відміну від пацієнтів з трапецієподібною і прямокутною ФТ у хворих на ПГ з проміжною ФТ великі ГД спостерігали вдвічі частіше, ніж малі.

У чоловіків з циліндричною ФЖ не спосте-

Таблиця

Розподіл хворих на пупкову грижу за типом статури (за В.М.Шевкуненком), вертикальним індексом живота і розмірами гризового дефекту

Параметри		Розміри гризового дефекту										Всього					
		малий				середній				великий		чоловіки		жінки			
		чоловіки		жінки		чоловіки		жінки		чоловіки		жінки		чоловіки		жінки	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Тип статури	Доліхоморфний	3	1,71	-	-	9	5,11	10	5,68	2	1,14	5	2,84	14	7,95	15	8,52
	Мезоморфний	4	2,27	11	6,25	7	3,98	13	7,39	-	-	4	2,27	11	6,25	28	15,91
	Брахіморфний	10	5,68	23	13,07	12	15,07	37	21,02	-	-	26	17,81	22	12,5	86	48,86
	Всього	17	9,66	34	19,32	28	15,91	60	34,09	2	1,14	35	19,89	47	26,7	129	73,3
Вертикальний індекс живота	Малий	2	1,14	13	7,39	12	6,82	16	9,09	-	-	11	6,25	14	7,95	40	22,73
	Середній	11	6,25	16	9,09	13	7,39	32	18,18	1	0,57	21	11,93	25	14,2	69	39,2
	Великий	4	2,27	5	2,84	1	0,57	12	6,82	3	1,71	3	1,71	8	4,55	20	11,36
	Всього	17	9,66	34	19,32	28	15,91	60	34,09	2	1,14	35	19,89	47	26,7	129	73,3

рігали ГД середніх і великих розмірів. Так, незалежно від ФЖ частіше спостерігали ГД середніх розмірів, рідше малі ГД і великі. Частіше великі ГД спостерігали у пацієнтів з чоловічою ФЖ (14,8 %). Співвідношення малих, середніх та великих ГД у пацієнтів з чоловічою, циліндричною і жіночою ФЖ становило відповідно 1,35:2,39:1; 2,5:4,5:1 та 1,22:1,89:1. Найбільше було пацієнтів, хворих на ПГ, із середнім ВДЖ та середнім за розмірами ГД (25,6 %). Хворих чоловіків з малим ВДЖ та великими ГД не виявлено.

Висновки. 1. На пупкову грижу більше хво-

ріють жінки (73,3 %). 2. Здебільшого хворі на пупкову грижу мають брахіморфний тип статури (61,4 %), короткий тулуб (76,1 %) і розвинуту грудну клітку (96 %). 3. У 69,9 % хворих на пупкову грижу спостерігається чоловіча форма живота і середній вертикальний індекс живота (53,4 %). 4. Грижовий дефект великих розмірів частіше спостерігається у жінок брахіморфної статури (17,8 %) з коротким тулубом (17,8 %) прямокутної форми (8,52 %), розвинутою грудною кліткою (19,3 %), чоловічою формою живота (14,2 %) та малим вертикальним індексом живота (6,3 %).

Список використаної літератури

1. Грешило О.О. Антропометричне дослідження хворих на пахвинну грижу / О.О.Грешило, В.В.Власов // *Клінічна анатомія та оперативна хірургія*. – 2010. – Т. 9, № 2. – С. 111-114.
2. Лаврова Т.Ф. *Клиническая анатомия грыжи передней брюшной стенки* / Лаврова Т.Ф. – М.: Медицина, 1997. – 104 с.
3. Никитюк Б.А. *Анатомия и спортивная морфология: учеб. пос. для ин-тов физ. культуры* / Б.А.Никитюк, А.А.Гладышева. – М., 1989. – 176 с.
4. Шапаренко П.П. *Антропометрия* / П.П.Шапаренко. – Вінниця, 2000. – 71 с.
5. Беков Д.Б. *Индивидуальная анатомическая изменчивость органов, систем и формы тела человека* / Беков Д.Б. – К., 1988. – 223 с.
6. Ермильчев А.А. *Технические особенности выполнения лапароскопической холецистэктомии при наличии пупочной грыжи* / А.А.Ермильчев, В.В.Кравченко // *Клін. хірургія*. – 2004. – № 2. – С. 8-10.
7. Фелештинський Я.П. *Вибір способу алопластики при хірургічному лікуванні пупкових гриж* / Я.П.Фелештинський, В.В.Сміщук // *Хірургія України*. – 2011. – № 3 (додаток). – С. 146-147.
8. *Classification of primary and incisional abdominal wall hernias* / F.E.Muysoms, M.Miserez, F.Berrevoet [et al.] // *Hernia*. – 2009. – Vol. 13, № 4. – P. 409-414.

АНТРОПОМЕТРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БОЛЬНЫХ ПУПОЧНОЙ ГРЫЖЕЙ

Резюме. Проведено антропометрическое исследование 176 больных пупочной грыжей возрастом $56,74 \pm 13,6$ лет, среди которых большинство (73,3 %) составили женщины. Установлена взаимосвязь между размерами грыжевого дефекта пупочной грыжи и антропометрическими характеристиками больных. Преобладали брахиморфного телосложения (61,4 %), с коротким туловищем (76,1 %) трапециевидной формы (42,6 %), развитой грудной клеткой (96 %), мужской формой живота (69,9 %) и малым вертикальным индексом живота (53,4 %). Большинство больных имели грыжевой дефект средних размеров (50 %).

Ключевые слова: пупочная грыжа, тип телосложения, грыжевой дефект.

ANTHROPOMETRIC RESEARCH OF PATIENTS WITH UMBILICAL HERNIA

Abstract. An anthropometric research of 176 patients with umbilical hernia at the age of $56,74 \pm 13,6$ has been carried out. The vast majority of these patients were women (73,3%). A correlation between the size of the hernial defect and the patient's anthropometric characteristics has been established. Patients with the brachymorphic type of the constitution (61,4%), with a short trunk (76,1%) of the trapezoidal form (42,6%), a well-developed chest (96%), the male form of the abdomen (69,9%) and a small vertical index of the abdomen (53,4%) prevailed. Most of these patients (50%) had hernial defects of a medium size.

Key words: umbilical hernia, type of constitution, hernial defect.

M.I.Pyrohov National Medical University (Vinnitsia),
Regional Hospital (Khmeln'nyts'kyi)

Надійшла 25.01.2013 р.
Рецензент – проф. В.І.Півторак (Вінниця)